

Wykorzystanie publikacji naukowej w dyplomacji publicznej. Przykład albumu poświęconego emigracji gruzińskiej w II Rzeczypospolitej

Dariusz Maciak

W odstępnie czterech lat w trzech językach – polskim, angielskim i gruzińskim – ukazały się trzy edycje książki autorstwa Davida Kolbaia *Pod skrzydłami Rzeczypospolitej. Emigracja gruzińska w Polsce 1921-1939*. Autor jest Kierownikiem Seminarium Kaukaskiego Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego. Omawiane publikacje to w istocie imponujące szatą edytorską albumy zdjęć ukazujących życie emigracji gruzińskiej w II Rzeczypospolitej. Ich treść w skrócie prezentuję na końcu niniejszego opracowania. Pierwsza wersja książki opublikowana została w 2015 r. w języku polskim staraniem Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego¹. Promocja książki odbyła się 8 grudnia 2015 roku na Uniwersytecie Warszawskim w sali Narożnej Pałacu Tyszkiewiczów-Potockich w obecności Ambasadora Gruzji w Rzeczypospolitej Polskiej Nikołoz Nikolozi-shvilięgo, oraz profesora Vladimera Papawy, Rektora Państwowego Uniwersytetu im. Iwane Dżawachiszwili Tbilisi². Udział w prezentacji kierownika ważnego dla Gruzji przedstawicielstwa dyplomatycznego oraz rektora najważniejszego gruzińskiego uniwersytetu świadczył z jaką uwagą przyjmuje się w Gruzji znaczące dla kontaktów polsko-gruzińskich wydarzenia. Polska i polskie instytucje przyczyniają się bowiem do wzmacniania proeuropejskich tendencji w Gruzji i jednocześnie wspierają działania gruzińskie na arenie międzynarodowej.

Druga edycja albumu³ ukazała się w języku angielskim i gruzińskim dzięki wsparciu finansowemu Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP i opatrzona została wstępem ówczesnego ministra spraw zagranicznych Witolda Waszczykowskiego, w którym przypomniał on, że druk albumu zbiegł się z 95. rocznicą przyjęcia przez Rzeczpospolitą oficerów armii gruzińskiej, którzy znaleźli na polskiej ziemi schronienie po podboju Gruzji przez bolszewików. Słowo wstępne przygotował

¹ D. Kolbaia, *Pod skrzydłami Rzeczypospolitej. Emigracja gruzińska w Polsce 1921-1939*. Studium Europy Wschodniej, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2015, 209 ss.

² <https://www.facebook.com/606877082742135/posts/891242904305550/>.

³ D. Kolbaia, *Under Polish Wings. The Georgian Emigration in Poland 1921-1939*. რეზონანსი ცენტრი აღმოსავლეთი ევროპის შესახებ, Centre for East European Studies, University of Warsaw, Warsaw 2016, 243 ss.

także Jan Malicki, kierujący Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, będącego wydawcą książki.

Zaangażowanie Ministerstwa Spraw Zagranicznych było działaniem bardzo przemyślanym i pożytecznym dla recepcji polskiej polityki, w przeszłości i dziś, wobec Kaukazu, zaś Gruzji przede wszystkim. Album został bowiem wręczony najważniejszym osobistościom uczestniczącym w Szczycie NATO w Warszawie (8–9 lipca 2016 r.). Prezentacja zaś książki miała miejsce w czasie posiedzenia Komisji NATO-Gruzja, odbytego na szczelbu ministrów spraw zagranicznych w dniu 8 lipca 2016 roku. Publikacja rozpowszechniana w gronie wysokich przedstawicieli państw NATO i jego urzędników oraz dowódców pokazywała, że polska polityka kaukaska ma głębokie uwarunkowania historyczne, zaś polscy specjaliści doskonale orientują się w antecedenjach obecnej polityki rosyjskiej wobec Zakaukazia. Z drugiej zaś strony jest to dowodem na dawne związki wojskowe Europy i Gruzji, często utożsamiane tylko z John'em Shalikashvili'm, który pełnił najwyższe stanowisko wojskowe w USA – przewodniczył Kolegium Połączonych Szefów Sztabów, a którego ojciec, Dmitri Szalikaszwili, był oficerem kontraktowym Wojska Polskiego.

Książka wykorzystywana była też w promocji polskiej dyplomacji, zarówno na terenie Gruzji, jak i w innych miejscach. Na przykład w czasie kampanii wyborczej na stanowisko Sekretarza Generalnego Eutelsat IGO z siedzibą w Paryżu. Jest to organizacja międzynarodowa afiliowana przy ONZ w Nowym Jorku oraz Międzynarodowym Związku Telekomunikacyjnym (ITU) w Genewie. Zajmuje się kontrolą wykonywania zadań misji publicznych przez firmę łączności satelitarnej EUTELSAT S.A. Firma ta korzysta z pozycji satelitarnych i częstotliwości radiowych, których prawnym dysponentem jest Eutelsat IGO. W zamian Eutelsat S.A. musi wywiązywać się z szeregu zobowiązań w sferze publicznej. Akcja przebiegła pomyślnie – wybrany został w 2017 r. polski kandydat, Piotr Dmochowski-Lipski⁴. A omawiana książka figuruje w zakupach właśnie w celu promocji Polaka podjętych⁵. I nie dziwić się należy, że traktowana jest jako wydawnictwo prestiżowe i wyszukane. W jednym z internetowych antykwariatów w USA (nie odsyłamy doń, aby nie uznano tego za kryptoreklamę) wyceniono ją bowiem na 175 dolarów.

Przede wszystkim jednak ze względu na treść album miał wyjątkową – nazwijmy to żartobliwie – „promocję” wśród najwyższych kręgów politycznych Gruzji. Wspomniałem już powyżej o prezentacji w 2015 r. książki z udziałem

⁴ *Kandydat Ministerstwa Cyfryzacji Sekretarzem Wykonawczym Eutelsat IGO*. www.gov.pl/cyfryzacja/kandydat-ministerstwa-cyfryzacji-sekretarzem-wykonawczym-eutelsat-igo (dostęp: 14 sierpnia 2018 r.).

⁵ *Rejestr umów/zamówień finansowanych przez Ministerstwo Cyfryzacji w 2016 roku*. www.gov.pl/cyfryzacja/rejestr-umowzamowien-finansowanych-przez-ministerstwo-cyfryzacji-w-2016r (dostęp: 14 sierpnia 2018 r.).

ważnych gruzińskich person. Niemal rok później Ambasador RP w Tbilisi Andrzej Cieszkowski, kończąc w październiku 2016 r. swą misję w tym państwie, przyjęty został przez prezydenta Gruzji Giorgi Margvelashviliego, premiera Giorgi Kvirikashviliego i ministra spraw zagranicznych Mikheila Janelidze. Korzystając z okazji wręczył głowie gruzińskiego państwa książkę Davida Kolbai⁶. Trudno o bardziej godne grono przy prezentacji publikacji o związkach polsko-gruzińskich w okresie międzywojennym. W tymże zresztą roku, nieco wcześniej goszczący w Polsce minister Mikheil Janelidze otrzymał omawiany album od ministra spraw zagranicznych Witolda Waszczykowskiego⁷. Informację o tym powtórzyła m.in. ambasada RP w Tbilisi i Polska Agencja Prasowa. To z pewnością nie jedyne przypadki wykorzystywania przez polską dyplomację książki Dawida Kolbai, ale niestety internet o tym milczy, więc i my pisać nie będziemy.

Najnowsza edycja, z 2019 roku (anonsowana jako wydanie II poprawione książki wcześniejszej)⁸, opublikowana została przez Instytut Pamięci Narodowej w językach polskim i gruzińskim, co z pewnością przyczyni się w Gruzji do jeszcze lepszego poznania współpracy polsko-gruzińskiej w okresie II Rzeczypospolitej, ponieważ druga edycja, co prawda wydana także w języku gruzińskim, służyła jednak bardziej popularyzowaniu kontaktów polsko-gruzińskich w świecie dzięki równoległemu tekstowi w języku angielskim. Na arenie gruzińskiej zaś istotną rolę odegrała z pewnością promocja książki w Tbilisi 10 maja 2019 r. w Sali Sztuki i Literatury Polskiej im. Henryka Hryniewskiego w Bibliotece Narodowej Parlamentu Gruzji w Tbilisi. Promocja odbyła się w czasie ważnej polsko-gruzińskiej konferencji naukowej (7–8 maja 2019 r.) poświęconej represjom komunistycznym skierowanym przeciwko Gruzinom i Polakom w latach 1918–1991. Konferencja została zorganizowana przez Biuro Badań Historycznych Instytutu Pamięci Narodowej, Uniwersytet im. Ilii Czawczawadze, Ambasadę RP w Gruzji, Soviet Past Research Laboratory (SovLab) z siedzibą w Tbilisi oraz Instytut Polski w Tbilisi⁹.

Zdjęcia w publikacji pochodzą przede wszystkim z ukrywanego do niedawna albumu ofiary Katynia, oficera kontraktowego mjr. Jerzego Mamaladze oraz z albumów kpt. Jerzego Turaszwili, por. Witalisa Ugrehelidze, zbiorów rodzin:

⁶ *Ambassador Andrzej Cieszkowski's farewell meetings in Georgia*. https://tbilisi.msz.gov.pl/en/news/ambassador_andrzej_cieszkowski_s_farewell_meetings_in_georgia (dostęp: 14 sierpnia 2018 r.).

⁷ *Polsko-gruzińskie rozmowy w Warszawie*. www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/wiadomosci/polsko-gruzińskie_rozmowy_w_warszawie_1 (dostęp: 14 sierpnia 2018 r.).

⁸ D. Kolbaia, *Pod skrzydłami Rzeczypospolitej. Emigracja gruzińska w Polsce 1921-1939*. რეზონანსი ფრთებქვეშ. ქართული ემიგრაცია პოლონეთში 1921-1939. Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2019, 247 ss.

⁹ *Promocja polsko-gruzińskiego albumu Davida Kolbai „Pod skrzydłami Rzeczypospolitej. Emigracja gruzińska w Polsce 1921–1939” - Tbilisi, 10 maja 2019*. <https://pamiec.pl/pa/fotokronika-ipn/43450,Promocja-polsko-gruzińskiego-albumu-Davida-Kolbai-Pod-skrzydłami-Rzeczypospolite.html> (dostęp: 13 sierpnia 2019 r.).

Kuruliszwili, Godzjaszwili, Dżawachiszwili, Aroniszydze, archiwów i zbiorów państwowych oraz kościelnych w Gruzji i Polsce, a także badaczy, takich jak np. Giorgi Mamoulia czy Tadeusz Krząstek.

Album nie został podzielony na części, gdyż z racji tematyki – autorowi chodziło przede wszystkim o gruzińskich oficerów kontraktowych służących w Wojsku Polskim – przeważa problematyka wojska i służby w polskiej armii Gruzinów. Układ zdjęć jest jednak przemyślany. Właściwą część albumu otwierają fotografie dokumentujące tułaczkę z Gruzji do Polski. Potem następują obrazy wczesnego okresu służby Gruzinów w polskiej armii. Dalej postępują zdjęcia kolejnych momentów życiowych oficerów gruzińskich, przedzielone obrazami dziejów rodzinnych, choć przede wszystkim w wymiarze świątecznym. W osobny dział układają się fotografie archimandryty Grigola Peradze, przewodnika duchownego diaspory gruzińskiej w Polsce. Liczne są fotosy dokumentujące jeździeckie zdolności Gruzinów, ale także i ich służbę w jednostkach artylerii. Nie mogło zabraknąć zdjęć Marszałka Józefa Piłsudskiego, który spowodował przyjęcie Gruzinów do Wojska Polskiego. I którzy wzięli udział w ostatniej drodze Marszałka i jego upamiętnieniu – w pogrzebie i sypaniu kopca imienia Marszałka.

Niezwykle ważnym dodatkiem są biografie licznych bohaterów książki (i nie tylko) pracowicie zebrane przez Autora.

Zgromadzona przez Dawida Kolbaię galeria fotografii obrazuje jednak nie tylko losy społeczności gruzińskiej w II Rzeczypospolitej. Jest także niezwykle interesującym kompendium wiedzy o obyczaju i życiu codziennym w tym okresie. Zebrane zdjęcia ukazują nie tylko życie jednostki wojskowej, mundur, uzbrojenie i technikę wojskową, musztrę, ale także kulturę i życie codzienne (choć jak już pisałem – raczej odświętne) elity oficerskiej II Rzeczypospolitej w ogóle. Fotografie te pokazują więc znacznie szerszy obraz, niż tylko wizerunek nielicznej przecież diaspory gruzińskiej tego okresu.

Dr Dariusz Maciak – historyk, wykładowca Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego. Specjalizuje się m.in. w dziejach Ukraińców od XVI do XX wieku, w historii wpływu komunizmu na świadomość społeczną w Polsce po II wojnie światowej, zajmuje się też relacjami polsko-kaukaskimi.

